

Verslag 2011

Titus Brandsma Instituut

Inhoud

Voorwoord.....	3
De academische studie	4
Grondslagen	4
Bijbelse spiritualiteit	5
Mystieke teksten	6
Bronnen van de Karmelitaanse spiritualiteit.....	7
Moderne Devotie	7
Spiritualiteit in maatschappelijke contexten.....	8
Ten dienste van kerk en samenleving	10
School voor spiritualiteit.....	10
In gesprek over de geestelijke weg	11
Titus Brandsma lezing	11
Mystieke week	12
Plaatsen van bezieling.....	12
Katharinentag Kranenburg.....	13
Mission statement.....	15
Organisatie.....	16

Voorwoord

Medio 2011 was het zover. Na op 30 juni feestelijk te zijn verwelkomd bij de staf, trad dr. Inigo Bocken 's anderendaags aan als de nieuwe wetenschappelijk directeur van het Titus Brandsma Instituut. Een rustig, voorbereidend eerste halfjaar werd opgevolgd door een beweeglijk tweede halfjaar waarin het instituut de vensters verder opende naar de academische wereld, maar ook naar kerk en samenleving. In dat tweede halfjaar, op 19 november 2011, presenteerde het bestuur van het Titus Brandsma Instituut de nieuwe directeur aan de buitenwereld bij gelegenheid van een symposium in de aula van de Nijmeegse universiteit. Dit symposium, 'Plaatsen van bezieling', stond in het teken van 'maatschappelijke spiritualiteit', een thematiek die een centrale plaats inneemt binnen het onderzoeksprogramma. Een thematiek ook die past bij het mission statement van het instituut 'de academische studie van de spiritualiteit in het licht van de joodse en christelijke traditie in verleden en heden, ten dienste van kerk en samenleving'. In de komende jaren blijft de wederzijdse betrokkenheid van traditie en actualiteit richtinggevend voor het onderzoeksprogramma van het instituut.

Deze geheel eigen werkwijze leidt weer tot geheel eigen producten. Op de eerste plaats worden de onderzoeksresultaten via publicaties gecommuniceerd aan collega's en geïnteresseerden. 2011 was een bijzonder productief jaar. Vooral het onderzoek naar de Moderne Devotie, een belangrijke erflater van de hedendaagse spiritualiteit in Nederland, leverde een 'stapel boeken' op. Op de tweede plaats waren er in 2011 de vele optredens van de stafleden bij congressen en andere gelegenheden, zoals het nieuwe gespreksforum *collatio*. Op de derde plaats is er het onderwijs van de eigen School voor Spiritualiteit, waaraan zich in 2011 weer 24 nieuwe studenten hebben ingeschreven. Drie producten dus – publicaties, optredens en onderwijs – of, anders gezegd, een drie-vormig product.

Dit verslag biedt u een selectief overzicht van de productiviteit van de staf in 2011. Het eerste deel, 'de academische studie', gaat over de onderzoeksvelden waarin de medewerkers van het instituut zich bekwamen. Het tweede deel, 'ten dienste van kerk en samenleving', gaat meer over de publieksgerichte werkzaamheden. Voor een volledig overzicht van de wetenschappelijke output van 2011 kan hier worden verwezen naar de website van het instituut: www.titusbrandsmainstituut.nl. Wij hopen dat u dit verslag met genoegen zult doornemen.

Dr. Inigo Bocken, wetenschappelijk directeur

De academische studie

Grondslagen

‘Spiritualiteit’ wordt op verschillende wijze beleefd, op verschillende wijzen gedefinieerd, en vanuit verschillende invalshoeken bestudeerd. Door het Titus Brandsma Instituut wordt spiritualiteit aangeduid als ‘godmenselijk betrekkingengebeuren’ en bestudeerd in het licht van de joodse en christelijke traditie. Uit deze twee karakteristieken spreekt een duidelijk onderscheid met andere wetenschappelijke benaderingen van spiritualiteit, die er legio zijn. Desondanks dienen de eigen uitgangspunten steeds opnieuw scherp gesteld en bevraagd te worden en dient de dialoog met die andere benaderingen steeds gevoerd te worden. In het vocabulaire van het instituut wordt deze bezigheid – die constitutief is voor de overige onderzoeksvelden (bijbelse spiritualiteit, mystieke teksten, geschiedenis, Moderne Devotie, spiritualiteit in maatschappelijke contexten) – aangeduid met ‘grondslagenonderzoek’. Vanuit het grondslagenonderzoek worden alle theoretisch- en praktisch-wetenschappelijke activiteiten van het instituut op een encyclopedische wijze geordend. Deze ordening is tevens bepalend voor het onderzoeksprogramma van het instituut, ‘Reframing spirituality and mysticism, past and present’, en voor het onderdeel ‘Encyclopedia’ van de internationale webcommunity van het instituut, ‘Spirituality International’ (Spirin).

Passend bij de interdisciplinaire werkwijze van het instituut en de dienovereenkomstige uitwisseling met collega’s binnen de Nijmeegse universiteit en daarbuiten, is in september begonnen met een nieuw gespreksforum, *collatio*. In feite gaat het om een intensief maandelijks stafberaad, met gelijkwaardige inbreng van alle deelnemers om gezamenlijk te komen tot dieper inzicht in te bespreken thematieken. De naam *collatio* verwijst naar de vertegenwoordigers van de Moderne Devotie, wier leefgemeenschappen steunden op deze vorm van communicatie die niet gericht is op het halen van het eigen gelijk maar op gezamenlijke waarheidsvinding. Op deze wijze wil de wetenschappelijke staf gezamenlijk gestalte geven aan de geestelijke horizon die opdaagt met nieuwe uitdagingen, samengevat onder de noemer ‘maatschappelijke spiritualiteit’. Om het gesprek nog verder te verrijken worden ook collega’s van de Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen bij *collatio* uitgenodigd, alsmede gasten van buiten de universiteit.

In het verslagjaar waren er vier van deze interdisciplinaire bijeenkomsten, telkens op de eerste maandag van de maand:

- op 5 september, de eerste *collatio*, hield Inigo Bocken een referaat over ‘Leven in Christus als het echte leven’; Kees Waaijman hield een co-referaat;

- op 3 oktober hield Huub Welzen een referaat over ‘De spirituele grondlijnen in het evangelie volgens Lucas’; het co-referaat werd verzorgd door Pieter de Villiers, hoogleraar in Bijbelse spiritualiteit aan de Vrijstaat te Bloemfontein (Zuid-Afrika);
- op 7 november hield Rijklof Hofman een referaat over een bekende preek van Geert Grote tegen de zogenoemde focaristen (priesters met een vrouw aan de haard); het co-referaat was van Charles Caspers;
- op 5 december hield Charles Caspers een referaat over de spirituele betekenis van liturgische rituelen voor en door het kerkportaal; het co-referaat was van Thomas Quartier (RU).

Sleutelpublicatie

- C.J. Waaijman, Spirituality as theology. *Studies in Spirituality*, 21 (2011) 1-43.

Bijbelse spiritualiteit

Door bijbelse teksten en daarop geïnspireerde teksten te analyseren en te interpreteren – de zogenoemde ‘spirituele hermeneutiek’ – wordt het mogelijk om spirituele processen en ervaringsmodellen bloot te leggen en de ‘sleuteltermen’ van de joodse en christelijke spiritualiteit te verwoorden. Kees Waaijman en Huub Welzen zijn al jaren bedreven in het onderzoek naar bijbelse spiritualiteit. In het najaar van 2011 werden hun gelederen versterkt met een nieuwe kracht, Anne-Marie Bos. Een vast thema van Kees Waaijman is de spiritualiteit van de Psalmen, terwijl Huub Welzen is gespecialiseerd in de spiritualiteit van het Nieuwe Testament, met name het evangelie volgens Lucas. Anne-Marie Bos brengt een heel nieuw thema in: beeldende kunst en bijbelse spiritualiteit. Haar bijzondere aandacht gaat uit naar de profeet Elia, die tevens de grondinspirator is van de Karmelorde.

In april publiceerde Huub Welzen een nieuw standaardwerk over het evangelie volgens Lucas. In dit evangelie speelt een dubbele problematiek waarmee de gemengde christelijke gemeenschappen in het laatste kwart van de eerste eeuw worstelen. Ten eerste dreigt segmentering van de gemeenschap door onderlinge verschillen van (religieuze en sociale) afkomst en materiële gesteldheid. Lucas laat zien dat gemeenschapsvorming in de geest van Jezus over de grenzen van de eigen groep heengaat. Ten tweede is van de sterke verwachting van Jezus’ terugkomst die zo kenmerkend was voor de eerste generatie volgelingen, weinig overgebleven. Lucas geeft aan dat deze terugkomst nu echt aanstaande is en benadrukt dat volharding, vertrouwen en gebed daarbij belangrijk zijn.

Het boek van Welzen is goed ontvangen bij vakgenoten en geïnteresseerden. Een van de recensies vat als volgt samen: ‘Dit boek over het

evangelie volgens Lucas is een boeiend en inspirerend boek. Niet om in één adem uit te lezen, maar om telkens in kleine stapjes te ontdekken wat Lucas wil vertellen. Er wordt recht gedaan aan het feit dat Lucas een evangelie heeft geschreven dat bedoeld is om gelezen te worden, een tekst waarbij de lezer - die van toen én die van nu - zelf bij het verhaal betrokken kan raken!’ Het boek over Lucas bestaat ook in een elektronische versie, te raadplegen op de website van het instituut, zie <http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/uitgaven/e-boek.htm>.

Sleutelpublicaties

- H. Welzen, *Lucas. Belichting van het Bijbelboek*. Den Bosch: KBS Uitgeverij.
- C.J. Waaijman, ‘Biblical spirituality. An “other” reading (Allègoria)’, in: P. G. R. de Villiers & L. K. Pietersen (Eds.), *The spirit that inspires. Perspectives on Biblical spirituality (Acta Theologica Supplementum, Vol. 15)*, Bloemfontein: UV/UFS, 1-20.

Mystieke teksten

Spiritualiteit kan ertoe leiden dat men een persoonlijke relatie ervaart met de Ander, God. Een dergelijke ervaring duiden we aan als mystiek. Kennis over de mystiek is mogelijk doordat veel mystici hun ervaringen hebben opgeschreven of door anderen hebben laten optekenen. Deze teksten maken indruk op de lezer, maar vereisen bij diezelfde lezer een goed onderscheidingsvermogen. Veel mystieke teksten drukken immers de ervaring uit van iets dat de menselijke vermogens te boven gaat, maar tegelijkertijd ook de aanvaarding van de mens in al zijn onvermogen.

Hein Blommestijn en Jos Huls werken samen aan een handboek over processen van omvorming, aan de hand van studies over individuele mystieke auteurs. In 2011 heeft Blommestijn, mede in het kader van de ‘Mystieke week’, onderzoek verricht naar teksten van Antoine de Saint-Exupéry; Huls heeft zijn onderzoek naar het werk van Søren Kierkegaard voortgezet.

Over een van de werken van Kierkegaard, *Oefening in Christendom* (1850), zegt Otger Steggink in de *Encyclopedie van de mystiek*: ‘Dit boek anticipeert ruim een eeuw de christologische inzichten van onze tijd. Het boek verenigt de zachte stemmen van Jesus-people en charismatici met de klemmende eis van de latere christenen voor het socialisme, om getuigend midden in de kerkpolitieke structuren te gaan staan, als een dwarsligger tegen rijken en machtigen, zoals Jezus er volgens Kierkegaard een is geweest’.

Sleutelpublicaties:

- Antoine de Saint-Exupéry, *Wijsheid in de Woestijn. Een bloemlezing uit Citadelle*. Ingeleid, vertaald en van commentaar voorzien door Hein Blommestijn

. Nijmegen: Titus Brandsma Instituut.

– Jos Huls, ‘Faith in the Face of Death. An Interpretation of Kierkegaard’s Meditations on Abraham’s Sacrifice’, in: *Studies in Spirituality*, 21 (2011) 297-337.

Bronnen van de Karmelitaanse spiritualiteit

Het Titus Brandsma Instituut is in 1968 opgericht door de Nijmeegse Universiteit en de Nederlandse Karmel gezamenlijk. Als orde van religieuzen houdt de Karmel zich bezig met de bestudering van het eigen geestelijk erfgoed, wanneer de mogelijkheid zich voordoet gebeurt dat in samenwerking met het instituut. Zo werkt Edison Tinambunan, tevens verbonden aan de Biblioteca Carmelitana in Rome, samen met enkele collega’s aan de kritische editie van alle Karmelitaanse constituties vanaf het begin in 1281 (de eerste constituties) tot 1995 (de laatste constituties). Deze constituties vormen de belangrijkste bron voor de geschiedenis van de Karmelitaanse Orde en haar spiritualiteit. Het eerste van vijf door het team geplande boekdelen is in 2011 verschenen. Antoine Jacobs werkt aan de geschiedschrijving van de Nederlandse Karmel in de negentiende en twintigste eeuw, een periode die een belangrijke doorwerking heeft tot in de hedendaagse tijd. In 2011 verscheen van zijn hand een omvangrijk repertorium van alle kloosters van de broeders en zusters van O.L. vrouw van de berg Karmel in Nederland, van het oudste, vóór 1270 in Haarlem tot het in 1927 gestichte klooster in Nijmegen.

Sleutelpublicaties

– Edison Tinambunan, E. Boaga, S.V. Herrero, & A.R. Molina, *Corpus Constitutionum Ordinis Fratrum Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo*, Vol. *Primo 1281-1456* (Corpus Constitutionum Carmelitarum, Vol. 1), Roma: Edizioni Carmelitane.

– Antoine Jacobs, *Monasticon Carmelitanum Neerlandicum. Historisch repertorium van de kloosters van de Orde der Broeders en Zusters van O.L. Vrouw van de berg Karmel (13de eeuw-1940)*, Heerlen: LVD-U.

Moderne Devotie

Een van de belangrijkste geestelijke hervormingsbewegingen die de Nederlanden hebben gekend, was de door Geert Grote geïnitieerde Moderne Devotie, met Thomas van Kempen als belangrijkste auteur. Reeds in de jaren vóór de tweede wereldoorlog heeft Titus Brandsma gewezen op de betekenis van de geschriften der moderne devoten voor de hedendaagse mens. Lezing en bestudering daarvan waren zijns inziens behulpzaam om het in zijn tijd zo verduisterde godsbeeld

weer helderder te maken, in een wereld waarin de menselijke waardigheid met de ondergang bedreigd werd. Al zijn de tijden veranderd, diezelfde geschriften hebben volgens het naar Titus Brandsma vernoemde instituut nog onverminderd zeggingswaarde voor de hedendaagse samenleving. Aan het instituut werkt Rijcklof Hofman aan de editie van de werken van Geert Grote, houdt Rudolf van Dijk zich onder meer bezig met de vertaling van geschriften van moderne devoten, situeert Charles Caspers aspecten van de Moderne Devotie binnen de grotere context van de spiritualiteitsgeschiedenis en wijst Inigo Bocken op de relevantie van de Moderne Devotie voor het grondslagenonderzoek en de bestudering van spiritualiteit in maatschappelijke contexten. Dat alles gebeurt middels uitgaven van al dan niet uit het Latijn vertaalde teksten, het publiceren van veelal Engelstalige artikelen in internationale bundels en het optreden bij internationale congressen. Qua boekproductie waren er twee hoogtepunten. In de zomer verscheen de kritische editie van de preek die Geert Grote componeerde versus priesters die het leven deelden met een vrouw ‘aan de haard’ (de zogenoemde ‘focaristen’). Op 3 november werd in Zwolle de door Rudolf van Dijk vervaardigde vertaling van een geschrift van Gerard Zerbolt van Zutphen, een topser uit de westerse meditatie-literatuur, gepresenteerd.

Sleutelpublicaties

- Inigo Bocken, Enzyklopädie der Weisheit und Weisheit der Enzyklopädie. Wissenschaft und Weisheit bei Carolus Bovillus (1470-1560), in: *Coincidentia*, 2(1), 329-349.
- Rijcklof Hofman, *Gerardi Magni Opera Omnia*, Pars II.1. *Sermo ad clerum Traiectensem de focaristis – Opera minora contra focaristas* (Corpus Christianorum, Continuatio Mediaevalis, Vol. 235), Turnhout: Brepols.
- Rudolf van Dijk (inleiding en vertaling), *Gerard Zerbolt van Zutphen, Geestelijke opklimmingen. Een gids voor de geestelijke weg uit de vroege Moderne Devotie* (Bibliotheca Dissidentium Neerlandicorum, Vol. 8), Amsterdam: University Press. De elektronische versie van dit boek is te raadplegen op de website van het instituut, zie <http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/uitgaven/e-boek.htm>.

Spiritualiteit in maatschappelijke contexten

Kan de Joodse en Christelijke spiritualiteit, zoals deze zich in de loop van vele eeuwen heeft ontwikkeld, de hedendaagse mens nog aanspreken? Zo ja, op wat voor wijze? In die lange periode is de traditie altijd beïnvloed en gevoed vanuit de samenleving: op wat voor wijze gebeurt dat heden ten dage? Met deze en andere vragen die te maken hebben met de bemiddeling van traditie en moderniteit houdt het onderzoek naar ‘spiritualiteit in maatschappelijke contexten’ zich bezig. De vraagstelling is tegelijkertijd heel fundamenteel en heel concreet en dient daarom

ook op tweeërlei wijze uitgewerkt te worden: tot een bijdrage aan de theorievorming en tot informatie die ook verstaanbaar en hanteerbaar is buiten de ‘ivoren toren’ van de wetenschap.

Sleutelpublicaties

- H.H. Blommestijn, ‘Leadership in Religious Life (Part 2)’, in: *Vinayasādhana, Journal of Psycho-Spiritual Formation*, 2(1), 23-40.
- I.M.K. Bocken, ‘Nirgendwo Zuhause. Die Rhetorik des Wohnens nach Michel de Certeau’, in: U. Dickmann & W.C. Schneider (Eds.), *Wohnen* (Felderkundungen Laienspiritualität, Vol. 3), Schwerte: Katholische Akademie Schwerte, 24-45.
- F.A. Maas, *Vitale verscheidenheid van het ene goddelijke leven. Meister Eckhart en theorievorming in spiritualiteit*. Afscheidsrede Radboud Universiteit Nijmegen (31 pp.).
- C.J. Waaijman, Jemanden zu Hause besuchen. In U. Dickmann & W. C. Schneider (Eds.), *Wohnen* (Felderkundungen Laienspiritualität, Vol. 3), Schwerte/Nijmegen: Katholische Akademie/Titus Brandsma Instituut, 131-147.
- C.J. Waaijman, Ökumenische Aspekte in säkularer Spiritualität. In C. Dahlgrün (Ed.), *Spiritualität der Ökumene - Ökumenische Spiritualität*, Würzburg: Echter, 43-60.

Ten dienste van kerk en samenleving

School voor spiritualiteit

Tot de zomer van 2011 kende de school drie leerroutes ('geestelijke begeleiding', 'spiritualiteit van het religieus leven', 'spiritualiteit en pastoraat'). Met de start van de vierde collegecyclus, in september 2011, zijn deze drie samengegaan in één nieuwe leerroute, 'geestelijke begeleiding'. In deze opleiding worden studenten uitgedaagd vanuit een mystagogisch perspectief te leren kijken en denken en zo anderen op hun spirituele weg te begeleiden. In de tweejarige opleiding bouwen studenten hun theoretische kennis op via colleges, en toetsen zij hun praktische vaardigheden in kleinere practicumgroepen. Voor wie dat wil, kan de opleiding uitgebreid worden met een op maat gesneden individueel traject, het zogenoemde 'verdiepingsprogramma'. Het is mogelijk om dit programma te volgen binnen de twee jaar die hun opleiding duurt of aansluitend daarop in een extra opleidingsjaar. Dit alles werd uitgelegd op de goed bezochte Open Dag op 5 maart. Belangstellenden konden die dag komen 'proeven' van hoorcolleges en practica om te zien of de opleiding iets voor hen was.

In september zijn 24 studenten gestart met de opleiding. Achttien van hen hebben zich eveneens voor het verdiepingsprogramma ingeschreven. Hun achtergrond is heel divers. Op 24 lesdagen (verdeeld over vier 'blokken') per studiejaar komen zij bijeen. 's Morgens zijn er colleges, die overigens ook openstaan voor toehoorders. Ook de studenten van de opleiding Geestelijke Begeleiding, die vanuit de Protestantse Kerk Nederland georganiseerd wordt, schuiven aan voor het ochtendprogramma. De totale groep bestaat daarmee uit ongeveer 55 personen. 's Middags gaan de studenten in kleinere groepen uiteen voor een practicumbijeenkomst. Na de twee eerste blokken, die in het najaar van 2011 werden gegeven, waren de ervaringen van de nieuwe lichte studenten positief.

Op 4 november 2011 ontvingen vier studenten van de opleiding 'geestelijke begeleiding' hun diploma. Op 25 november was het de beurt aan zeven studenten 'spiritualiteit en pastoraat' en dertien studenten 'spiritualiteit van het religieus leven'. Zij ontvingen op die feestelijke dag hun certificaat of bewijs van deelname. Allen hielden een korte presentatie waarin ze vertelden wat ze geleerd hadden in de opleiding. Vaak kwamen daarin heel mooie en ontroerende verhalen naar voren. Dat het allemaal niet zo eenvoudig was om samen te vatten, verwoordde één van de studenten als volgt: 'Wat kan ik vertellen over de effecten van een opleiding waar je leert dat je alles ontvangt?'

In gesprek over de geestelijke weg

In het verleden werd de cursus ‘In Gesprek over de Geestelijke weg’ door Bep Meereboer gegeven, onder auspiciën van het Titus Brandsma Instituut. Na haar overlijden in 2010 heeft Hein Blommestijn de organisatie en coördinatie van de cursus overgenomen. In de huidige opzet gaat het om een eenjarige cursus die bestaat uit twee modules van ieder acht bijeenkomsten. Inhoudelijk is de cursus opgezet rond het kwartaalblad *Speling*. In 2011 namen 22 cursisten deel aan ‘In Gesprek over de Geestelijke weg’.

Titus Brandsma lezing

Op vrijdag 4 juni werd de jaarlijkse Titus Brandsma lezing, de achttiende alweer, uitgesproken door prof. dr. Wim van de Donk, commissaris van de koningin in de provincie Noord-Brabant. Als locatie was, net als in 2010, gekozen voor de monumentale Stevenskerk, in het hart van Nijmegen. De lezing van Wim van de Donk was getiteld: ‘Spiritualiteit en duurzaamheid, pleidooi voor een nieuwe relatie met het land dat ons omgeeft’. Dit onderwerp niet alleen bij het onderzoeksveld van het instituut, ‘spiritualiteit in maatschappelijke contexten’, maar sluit ook aan bij het jaarthema, ‘duurzaamheid’, dat de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) eerder had gekozen voor 2010. Een korte typering van de inhoud:

Al vele jaren spreken wij over onze leefwereld in termen van tegenstellingen en zo ervaren wij dat ook. Steeds opnieuw is er sprake van een tweedeling en steeds opnieuw is er sprake van een bedreigde of zelfs verstoorde balans tussen twee polen, zoals tussen stad en platteland, economie en natuur, consumptie en productie. Om uit deze doodlopende straat te geraken, opent Wim van de Donk een heel nieuw perspectief. Hij verwerpt het zwart-wit denken en pleit voor een meer relationele benadering van bijvoorbeeld stad en platteland. Alleen zo kunnen wij verandering en duurzaamheid op elkaar afstemmen, komen wij tot ‘duurzame verandering’.

De rede van Wim van de Donk is elektronisch uitgegeven op de website van het instituut: <http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/uitgaven/e-boek.htm>.

Na afloop van de lezing kondigde de voorzitter van het bestuur, prof. dr. Jan Peters, aan de talrijke toehoorders de naderende komst aan van een nieuwe wetenschappelijk directeur. Tevens sprak hij zijn waardering uit voor de wijze waarop de wetenschappelijk directeur a.i., Charles Caspers, het instituut vanaf februari 2010 had geleid.

Mystieke week

Van maandag 4 tot en met donderdag 7 juli verzorgde Hein Blommestijn de zogenoemde mystieke week, waarin het werk van Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944), de *Citadelle*, centraal stond. Het thema van de week luidde, ‘*Wijsheid in de woestijn*; de mystiek van de mens’.

De vliegenierschrijver Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944) is een modern mysticus die heeft nagedacht over de Mystiek van de mens. Hij beseft dat onvoorwaardelijke liefde ons toegang geeft tot de werkelijkheid van God, zodat wij mens kunnen worden. Alleen door te geven, worden wij geboren. Al te gemakkelijk verwachten wij iets terug, zodat onze gave tot een loos gebaar wordt. In zijn in 1947 postuum gepubliceerde boek de *Citadelle* ofwel de *Wijsheid in de woestijn* heeft Antoine de Saint-Exupéry op beeldende wijze gemediteerd over de ‘uitwisseling’ waardoor wij als mensen gaandeweg deel hebben aan de eeuwigheid. In de jaren van de tweede wereldoorlog heeft hij aan dit manuscript gewerkt naast de bekende boeken *De kleine Prins* en *Oorlogsvlieger*. De hoofdfiguur van deze ‘roman’ denkt na over het wezenlijke van het menselijk leven. Het is een wijsheidsgeschrift dat een voortdurende meditatie is, waarin de ik-figuur zich bezint op de waarheid van de mens. In deze bezinning komt de mens tot gebed.

De mystieke week telde ongeveer 225 deelnemers. Zie ook http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/onderwijs/mystieke_week.htm.

Plaatsen van bezieling

Op zaterdag 19 november werd in de aula van de Nijmeegse universiteit een symposium over maatschappelijke spiritualiteit gehouden, getiteld ‘Plaatsen van bezieling’. Dit symposium werd aan Falco Thuis o.carm., afscheidnemend bestuurslid, aangeboden als dank voor zijn jarenlange inzet voor het instituut. Opzet van het symposium was om de genodigden op de hoogte te stellen van de beweegredenen voor het instituut om intensief aandacht te besteden aan maatschappelijke of hedendaagse spiritualiteit. Die beweegredenen waren op de uitnodigingsfolder kort samengevat:

Vele tekenen wijzen erop dat het einde van een tijdperk waarin concurrentie, verkokering en verregaande specialisatie voorop staan, in zicht is. Bij talloze organisaties, instellingen en bedrijven – maar ook bij

individuen – treedt steeds meer, en op heel verschillende wijzen, de vraag naar bezieling naar voren. In veel gevallen ontbreekt het echter aan taal om de zoektocht naar bezieling tot uitdrukking te brengen. Daartoe zijn nieuwe, creatieve denkvormen nodig. Met het project ‘maatschappelijke spiritualiteit’, dat zich richt op ‘plaatsen van bezieling’ binnen verschillende geledingen van onze samenleving, wil het Titus Brandsma Instituut meewerken aan de ontwikkeling van nieuwe denkvormen.

Drie sprekers, ieder vanuit een heel eigen invalshoek, belichtten spiritualiteit binnen een grotere maatschappelijke context. Als eerste hield Jan Veldhuis, voorzitter van de raad van toezicht van de Stichting Carmelcollege, een rede, getiteld: ‘De heilige geest en vurige tongen in het onderwijs’. Vervolgens boeide Huib Klamer, secretaris Levensbeschouwing en Maatschappelijk Ondernemen VNO-NCW, de toehoorders met zijn rede: ‘De geest waait... op zoek naar de spirit in organisaties’. Grote bijval onder de deelnemers oogstte de nieuwe wetenschappelijk directeur, Inigo Bocken, met zijn rede: ‘Maatschappelijke spiritualiteit – een pleonasme? Over inspiratie in dagelijkse praktijken’. Tot slot sprak Jan Peters een dankwoord tot Falco Thuis o.carm. bij gelegenheid van diens afscheid. Het symposium werd opgeluisterd door een muzikaal ensemble uit Antwerpen: Nadja Nevolovitsch (viool), Wilfried van de Brande (zang) en Peter van de Velde (orgel).

De redes van Jan Veldhuis, Huib Klamer en Inigo Bocken zijn elektronisch gepubliceerd op de website van het instituut, <http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/uitgaven/e-boek.htm> (bij ‘overige lezingen’).

Katharinentag Kranenburg

Op vrijdag 25 november 2011, de feestdag van de H. Katharina van Alexandrië, werd in Museum Katharinenhof te Kranenburg door de plaatselijke Verein für Heimatschutz en het Titus Brandsma Instituut een congres georganiseerd over ‘Die devotio moderna als geistige Reformbewegung am Niederrhein’. Het middagprogramma stond met vier wetenschappelijke lezingen in het kader van ‘Frömmigkeit ohne Institutionen? Die devotio moderna als Reformbewegung am Niederrhein’. Achtereenvolgens kwamen aan het woord: Rijcklof Hofman over de preek van Geert Grote versus priesters met een levensgezellin, Inigo Bocken over de Moderne Devotie en de hedendaagse *Religionsfrage*, Manuel Hagemann over de Moderne Devotie in de regio rond Kleef; Anne Bollmann over huizen van zusters van het gemene leven. Vol van deze geestelijke kost zetten de ca. zeventig deelnemers zich aan een stevige maaltijd in de krochten van Katharinenhof, waarna het avondprogramma begon met ca. negentig deelnemers. Dit programma

stond met twee publiekslezingen in het kader van 'Geist ohne Grenzen: devotio moderna und Spiritualität heute'. Charles Caspers bracht, met het Lam Gods van Jan van Eyck als illustratiemateriaal, een beeldend verhaal over 'Thomas van Kempen en de hemel op aarde', waarna Thomas Quartier een flamboyant betoog hield over 'Trennungskrisen. Rituelle Erkundungen der Imitatio Christi in der modernen Gesellschaft'. De avond werd besloten met een primeur: voor het eerst sinds eeuwen werden enkele liederen van Nicolaus van Kues ten gehore gebracht. De liederen zijn op muziek zijn gezet door de Vlaamse componist Boudewijn Buckinx.

Mission statement

De academische studie van de spiritualiteit in het licht van de joodse en christelijke traditie in verleden en heden, ten dienste van kerk en samenleving.

De voornaamste doelgroepen zijn:

- (1) De wereld van de wetenschap, met als beoogd product: een medebepalende/toonaangevende inbreng in de spiritualiteitswetenschap, met de volgende themavelden: grondslagenonderzoek, bijbelse spiritualiteit, de spiritualiteit van de Moderne Devotie, mystieke processen, spiritualiteit in maatschappelijke contexten en een encyclopedische onderzoeksmethode.
- (2) De samenleving, met als beoogd product: een vocabulaire met behulp waarvan ook anders-geschoolden in hun leef- en werkomgeving spiritualiteit kunnen herkennen als iets dat henzelf en anderen bijzonder aangaat.
- (3) Religieuzen in West-Europa, met als beoogd product: studies met behulp waarvan religieuze instituten hun 'stichtingsoorkonden' kunnen afstemmen op of confronteren met de actualiteit.
- (4) Religieuzen in het Azië, Afrika en Latijns-Amerika, met als beoogd product: ondersteuning van jonge religieuzen d.m.v. begeleiding van PhD trajecten.
- (5) Een wetenschappelijk forum, beoogd product: een webcommunity (SPIRIN) en een wetenschappelijk tijdschrift (*Studies in Spirituality*).

Organisatie

Het bestuur van het Titus Brandsma Instituut bestond per 31 december 2011 uit:

prof. dr. J.R.T.M. Peters s.j., voorzitter

drs. M.J.A. Timmermans o.carm., secretaris

ir. J.G.H. de Vaan, penningmeester/gedelegeerd bestuurder

drs. H. van Geene c.m.m., bestuurslid

drs. B. Wolbers o.carm., bestuurslid

drs. M.-L. van Wijk - van de Ven, bestuurslid

De wetenschappelijke adviesraad van het instituut bestaat uit:

prof. dr. Th. Mertens, lid

prof. dr. P.J.A. Nissen, lid

prof. dr. P.J.M. van Tongeren, voorzitter

prof. dr. J.G. van der Watt, lid

Stafopbouw.

De totale omvang van de staf bedraagt 14,38 fte.

Hiervan is 0,5 fte voor de wetenschappelijk directeur en wetenschappelijk

secretaris, 6,95 fte t.b.v. onderzoek, 1,94 fte t.b.v. onderwijs en

disciplineontwikkeling, 0,9 fte t.b.v. Spirin en 3,14 fte t.b.v. ondersteuning.

Titus Brandsma Instituut

Toernooiveld 300

6525 EC NIJMEGEN

T 024 361 21 62

F 024 361 21 51

E secretariaat@titusbrandsmainstituut.nl

www.titusbrandsmainstituut.nl

facebook.com/titusbrandsmainstituut

[@tb-instituut](https://twitter.com/tb-instituut)